

Proprietær Laurids Ploug Borberg til Dover Østergaard, Sydthy og Mors' første "Stændermand".

*En Livsskildring i Hundredaaret for den nørrejydske
Stænderforsamlings Aabning 1836.*

Ved Direktør for Sygekassevæsenet
L. P. BORBERG.

11. April 1836 - altsaa i Aar for 100 Aar siden - aabnedes den første nørrejydske Provinsialstænderforsamling i Viborg samtidig med, at den tilsvarende Forsamling for Hertugdømmet Slesvig aabnedes i Slesvig By. Allerede et halvt Aar tidligere, nemlig 1. Oktober 1835, var Østifternes og Holstens Stænderforsamlinger aabnet, henholdsvis i Roskilde og Itzehoe. De omhandlede 4 Provinsialstænderforsamlinger for det daværende danske Monarki var oprettet i Henhold til kgl. Anordning af 28. Maj 1831, der igen var en af de mange Følger af den franske Juli-Revolution 1830, samt de senere Forordninger af 15. Maj 1834. Det var Meningen, at Frederik VI's enevældige Kongedømme herigennem vilde give Borgerne en Lejlighed til at tale med om Statens Sager, dog saaledes, at Kongen stadig alene forbeholdt sig selve Afgørelsen.

I Virkeligheden kom det til at gaa noget anderledes. De raadgivende Stænderforsamlinger fik stor Indflydelse, idet Regeringen i Hovedsagen rettede sig efter deres Indstillinger, i hvert Fald naar de var samstemmende. Desuden blev de en ypperlig Forskole for det senere parlamentariske Liv, der i fuldt Flor udviklede sig, efter at Enevælden var afløst af den fri Forfatning ved den grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49 og 5. Juni-Grundloven 1849.

Det var da ogsaa paa Tiden, at Borgerne officielt fik Lov at tale et Ord med her i Landet. I 1835 var der gaaet ikke mindre end 175 Aar siden den sidste foregaaende Rigsdag i Danmark, det berømte københavnske Stændermøde 1660, da Enevælden indførtes. Paa den anden Side maa det erkendes, at Interessen for at afløse Enevælden med en fri Forfatning ikke var synderlig stor hos Folket i dets Helhed; men efter Stændernes Indførelse greb Politiken dog snart adskillige Kredse i Befolkningen¹).

¹ Hvor ringe Interessen maa have været i Thisted Amt ses at Byens daværende eneste Avis, der bar det pompøse Navn "Thisted Amtsavis og Avertissementstidende eller Den nordcimbriske Tilskuer".

Anordningen af 28. Maj 1831, hvorved Kongen giver Løfte om Stænderforsamlingerne, sætter kun svage Spor i Avisen, i hvilken selvstændige redaktionelle Artikler i det hele er saare sjældne. Den har dog adskilligt udenlandsk politisk Nyt, som efter

Presselovgivningen noget friere kunde drøftes. Her hjemmefra meddeles som Regel kun Begivenheder vedrørende Kongehuset, officielle Udnævnelser, Skibslistor, Ulykker, Ildebrande, Forbrydelser og andre lignende ganske upolitiske Emner. Annoncerne er yderst faa.

Paa en beskeden Plads i Bladets Nr. 46 af 10. Juni 1831 aftrykkes Anordningen delvis, *men overhovedet uden et Ords Kommentar.*

Imidlertid maa det erkendes, at først Forordningen af 15. Maj 1834 gav de i Enkeltheder gaaende Regler for Stænderforsamlingernes Valgmaade og Rettigheder. Heller ikke da forhastede Bladet sig.

3. juni 1834 (Nr. 62 og følgende Numre) aftrykkes Forordningens vigtigste Bestemmelser, I Nr. 74 af 4. Juli er Redaktør *Joh. G. Lund* naaet til at filosofere over "Revolutionerne i Europa", men først i Nr. 77 af 10. Juli, alt saa henimod 6 Uger efter Forordningens Udstedelse, føler han sig foranlediget til at fremkomme med nogle yderst forsigtige Betragtninger "Om de raadgivende Provinsialstænder". Disse gaar i Hovedsagen ud paa følgende:

Regeringerne har dels til Støtte for sig selv i Tilfælde af Misfornøjelse med en eller anden Forholdsregel fra Undersaaternes Side, dels til Sikkerhed for Nationernes egne Rettigheder og Opretholdelsen af de bestaaende Love under Navn af Constitution, Institutioner eller Provinsial-Stænder besluttet at skænke Folket visse Rettigheder, der haandhæves af Regenten og derved binder Baandet fastere mellem Regering og Folk; derved elskes Konge og Regering dobbelt. Vor milde faderligsindede Konge har vistnok villet sætte sine Undersaatter i Stand til fuldkommen at bedømme og indse hans Regerings retfærdige Handlemaade og tillige uopfordret meddele dem en Garanti eller Sikkerhed for, at han og Efterkommere ligesom hidtil vilde vedblive at handle efter retfærdige og ædle Principer mod sit Folk.

Kun Fremtiden er i Stand til at vise, hvilke større eller mindre Fordele Provinsial-Stænderne vil bringe vort Fædreland, men at det for Nationen er en gavnlig Indretning, bevises af, at lignende Institutioner er med saa megen Velvillie modtagne og opretholdt i de fleste Stater; de har ogsaa Vigtighed for Skatteborgerne (§§ 5 og 6), og foruden disse er der da ikke flere vigtige Genstande, som Nationen ønsker forhandlede, forandrede eller nøjere bestemte (Brændevinsbrænden i Købstæderne og paa Landet, Consumtionsvæsenet i Stæderne) ? (!)

Selvom man lever under en mild og retfærdig Regering, er intet dog fuldkomment, og her kan Stænderne pege paa noget.

Men paa den anden Side: ikke for store Forventninger om Fordele, og Almuemanden maa ikke tro, at Byrderne nu forsvinder; hver maa bære sine Byrder til Staten. Almenaand maa gælde, Bønderne og Borgerne være lydige og Embedsmændene ikke vilkaarlige. Alle maa række hinanden Haanden, saa opfyldes Stændernes Formaal. Der skal vælges ikke efter Egennytte, men efter Samvittighed. Den valgte maa upartisk antage sig Landets og sine Vælgeres Sag i Stændernes Forsamling; han maa have Kundskab til Landets Forfatning og Love og tillige være det

I 100-Aaret for Stænderforsamlingens Indførelse synes det nu naturligt at rykke Tanken tilbage til hin store Begivenhed. Som et Bidrag til 100-Aarsmindet har Forfatteren tænkt sig, at nærværende Livsskildring kan have sin Interesse, saa meget mere som den ogsaa giver et vist kulturhistorisk Udsyn over Forholdene i Thisted Amt dengang.

Laurids Ploug Borberg - Laurids Borberg, som han altid kaldtes - var født 5. August 1791 i Vandmøllen "Aamølle" i Vindblæs Sogn paa Sydsiden af Mariager fjord, tæt ved Søndre Hadsund.

Faderen hed *Mads Christensen Borberg* (1741-1825). Han havde i sin Ungdom været Fuldmægtig paa Herregaarden "Trudsholm" ved Randers og i 1770'erne og Begyndelsen af 1780'erne Ridefoged ("Fuldmægtig og Foged") paa Herregaarden "Viskum" mellem Randers og Viborg. 1785 giftede han sig og købte samtidig "Aamølle". Han synes, omend ustuderet, at have været en vellært Mand som rimeligt er, da han i sin Ungdom og Manddom i Aartier havde været, hvad vi nu vilde kalde Godsfuldmægtig og Godsforvalter. Af "Viskum" Godsarkiv ses, at han 1771-85 har ført Skifteprotokol for Herremanden; thi paa den Tid havde Jorddrotten Skiftejurisdiktion over sine Fæstebønder, og disse juridiske Forretninger lod han som oftest besørge af sin Ridefoged. Mads Borbergs Haandskrift er god, Udtryks- og Stavemaaden ligeledes.

Moderen hed *Mette Nielsdatter Balleboe* (1762-1831). Hun hørte til en Bondeslægt i Gangsted Sogn ved Horsens, men var selv efter Forældrenes tidlige Død opdraget hos en Slægtning i Fussingø Mølle ved Randers.

Iøvrigt var Slægten Borberg gammel jydsk og stammede fra Borbjerg Sogn ved Holstebro, hvor dens ældste kendte Mand, Laurids Borbergs Farfaders Farfader, Skolemester *Christen Madsen*, døde 1684.

I de første Slægtled havde Slægtens Medlemmer været Skolemestre og Degne, men gik senere over til mere verdslige Erhverv; saaledes var Mads Christensen Borbergs Fader, *Christen Madsen Borberg*, i sin Ungdom Godsfunktionær paa Herregaarden "Estruplund" ved Randers, men levede iøvrigt største Delen af sit Liv som Forpagter af Øster Tørslev Kro i Nærheden af samme By.

Slægten havde saaledes uafbrudt i de foregaaende 4 Slægtled hørt til Mellemstanden paa Landet udenfor Bondestanden.

Om Laurids Borbergs Barndom vides intet sikkert. Ifølge Slægtsoverleveringen var Hjemmet paa "Aamølle" "saadant et godt Hjem", og dette passer

rimeligvis. Hvordan der saa har været sørget for hans Skolegang, har han i alt Fald lært at udtrykke sig godt skriftligt.

Eggen omkring "Aamølle" er meget naturskøn, og den Hang til Friluftsliv, som prægede Laurids Borberg i hele hans Liv, har vistnok haft sin Rod i Barndomslivet der. Her kunde han tumle sig ved Strand, i Mark og i Eng, med sine 9 Søskende; her lærte han sikkert ogsaa hurtigt at færdes i Baad paa Fjorden og har været med ved Strandjagterne, hvor der maa have vrimlet med Sø- og Vadefugle; men denne Barndomstid skulde snart afbrydes.

I 1807 overfaldt som bekendt den engelske Hær og Flaade København, bombarderede Byen og bortførte vor Orlogsflaade; da den danske Regering saa erklærede England Krig, kapredes vore Handelsfartøjer. Af Mangel paa større Orlogsskibe søgte man at skade Fjenden ved hurtigt byggede Kanonbaade og ved Udrustning af Kaperfartøjer; her blev et rask Liv for unge Mennesker. Ogsaa Laurids Borberg kom med i Søkrigen.

Efter en Familietradition, hvis Rigtighed nu næppe lader sig fastslaa, skal Laurids Borberg bl. a. i denne

*Stænderdeputeret, Amtsraadsmedlem,
Proprietær
LAURIDS PLOUG BORBERG
(Efter et Fortografi fra 1860'erne)*

Krig have deltaget i Kanonbaadskamp mod et engelsk Linjeskib og i Premierløjtnant *F. Holsteins* raske natlige Erobring af et engelsk Konvojskib i Storebælt i November 1809. I hvert Fald gjorde han Orlogstjeneste i Krigsaarene 1808-09 og 1811-13 paa Kanonbaadsflotillen ved Nyborg og 1810 paa Søbatteriet "Prøvesten" ved København.

Sikkert er det desuden, at Borberg under Krigen var til Kapers, hvor han skal være bleven anvendt som "Prisemester" paa tagne engelske Fartøjer; i det store og hele høstede han imidlertid ikke anden Rigdom af denne Fribytterfærd end Eventyr. En Gang havde Kaperen saaledes taget et russisk Fregatskib og bragt

danske Sprog mægtig, saa at han skriftlig og mundtlig formaar at fremsætte sine Tanker paa en dannet Maade. -

Senere - under Forsamlingerne - indskrænker Bladet sig til allernødtørføgt af "Statidende" at referere de vigtigste Taler, som Regel uden nogen Art af Kommentarer.

det ind til Stralsund; men da der til alt Uheld kort efter kom russiske Tropper til Byen, maatte det frigives uden Spor af Godtgørelse; en anden Gang var han paa Nippet til at falde i engelsk Fangenskab, idet Kaperen udfør Vingö i Göteborgs Skærgaard overhalede af en engelsk Orlogsmænd. Han undgik kun "Prisonen" ved at springe overbord og svømme i Land. Der blev vel skudt paa ham fra Krigsskibet, men han slap med et ubetydeligt Strejfskudsaar paa Kinden.

I Marts 1813 fritoges Borberg for videre Udskrivning, da han blev Medejers af en i "Aamølle" anlagt Oliemølle; samtidig lagde han sig efter Møllebyggeri og rejste som Møllebygger rundt i Landet. Dette Liv varede en halv Snes Aar, og det er klart, at disse Rejser - i Forbindelse med, hvad han havde oplevet tilsøs - har givet ham et noget videre Syn og større Erfaringer end de fleste Landmænd.

Dover Østergaard i 1870'erne.

Under sine Ophold i "Aamølle" glemte han ikke Jagten og udviklede sig til en stor Nimrod, selvom Historien om, at han i et Skud skulde have nedgjort 7 Svaner, vist nok maa henregnes til de bedre Jagtkrøniker. Paa disse Jagtture synes han ikke at have kunnet staa for Fristelsen til at gaa ind paa den nærliggende Herregaard "Overgaard"s udstrakte Omraade. Det fortælles i hvert Fald, at da han under Forhandlingerne i Stænderforsamlingen om Jagtloven 20 Aar efter tog Ordet, truede Kammerherre *Fr. v. Arenstorff* til "Overgaard", der var Deputeret for Sædegaardsejerne i Forsamlingen, spøgende ad ham, idet han mindedes dette Forhold.

Men øvrigt er der ikke noget nærmere kendt om hans Virken i dette Tiaar. Hans Taler i Stænderforsamlingen giver vel af og til Antydninger af, at han af Selvsyn er kendt med Forholdene rundt om i Landet, ja, ogsaa i Udlandet; men noget bestemt

kan næppe udledes af dem. Sandsynligvis har han væsentlig færdedes rundt i Jylland.

Dette Rejseliv skulde imidlertid faa afgørende Indflydelse paa hans senere Skæbne.

Under en af sine Rejser kom han til Thy og lærte at kende Proprietær *Peder Oddershede* paa "Dover Østergaard" i Ydby Sogn og dennes unge Hustru *Maren*, født *Neergaard*, der stammede fra Proprietærgaarden "Momtoft" ved Thisted.

Slægtstraditionen beretter nu, at Borberg blev meget indtaget i den unge Kone, og da han kom hjem fra sin Rejse, skal han havde udladt sig med, at hvis hun engang blev Enke, vilde han gifte sig med hende. Muligt hænger denne Udtalelse sammen med, at Oddershede allerede dengang var svag og kort Tid efter døde af Tyfus - i Aaret 1821. Da Borberg fik dette at vide, friede han nogen Tid efter til Enken, fik

hendes Ja og blev viet til hende 7 Fjerdingaar efter, 11. Juli 1823, i Ydby Kirke. Herved blev han Ejer af "Dover Østergaard" og kom i Svogerskab til den ansete thylandske Slægt Neergaard.

Maren Neergaard (1799-1861) skal have været en smuk og munter Kvinde, og Ægteskabet, hvori der fødtes 10 Børn, blev saare lykkeligt. Hun var Datter af Proprietær *Christen Christensen Neergaard*, der oprindeligt var Selvejergaardmand i Kaastrup Sogn, men som 1805 havde købt den store Gaard "Momtoft" i Sennels Sogn (1859 c. 300 Td. Land og 29 Td. Hartkorn). Hans Hustru hed *Johanne Nielsdatter Bierregaard* og stammede fra Nors²).

² Slægten *Neergaard* var en gammel Selvejerbondeslægt fra Kaastrup Sogn, der Mand efter Mand havde siddet paa Gaard der i Sognet; Navnet stammede fra Gaarden "Nedergaard" sammesteds. Slægtens ældste kendte Mand *Christen Nielsen* var født c. 1616 og døde 1681.

”Dover Østergaard” var dengang betydeligt større end nu. I Aaret 1859 havde den 221 Td. Land og 17 Td. Hartkorn, foruden den Gaarden tilhørende Halvdelen af Ydby Kirke. Borberg opførte i Begyndelsen af 1840’erne et anseligt 13 Fags Stuehus i Stedet for det tidligere mindre straatækte, der stod indenfor paa den nuværende Gaardsplads. Den nye Bygning tog sig godt ud og synede langt nordfra med sine gule Mure og sit røde Tegtag. Den staar vel endnu, men desværre i ret ændret Skikkelse.

Iøvrigt synes han ikke at have været nogen fremragende Landmand, hvad godt stemmer med, at han ikke før havde givet sig af med Landvæsen. Det er betegnende, at han i de mange Taler, han holdt i Stænderforsamlingen om næsten alle mulige Emner, praktisk talt aldrig kom ind paa Landbrugsspørgsmaal udover Hesteavl, for hvilken han synes at have haft en stor Interesse; men Datidens Landbrug var jo heller ikke en saadan Videnskab som nu.

Imidlertid maa Borberg hurtig have vundet Thyboernes Tillid, siden han ved Stænderinstitutionens Oprettelse blev valgt til Deputeret for de mindre Landejendomsbesiddere i sit Distrikt. Grunden hertil maa vist tilskrives hans vaagne Interesse for offentlige Spørgsmaal, der støttedes af de praktiske Erfaringer, han under sin Ungdoms Sø- og Rejseliv har høstet. Han gik da ogsaa i Egnen for at være ”en stor Jurist”.

Forinden Skildringen af hans Virksomhed i Stænderne vil det imidlertid være nødvendigt at fremkomme med nogle orienterende Bemærkninger om *Stænderinstitutionen*.

Som bekendt havde Danmark siden 1660 været et enevældigt Kongedømme (indtil 1814 sammen med Norge), der styredes efter Reglerne i Kongeloven af 1665. I Virkeligheden var den danske Konge ogsaa enevældig i sin Egenskab af Hertug af Slesvig og Holsten, hvilke Hertugdømmer som bekendt dengang var knyttede til Danmark. Det var dog nærmest formelt, at Kongen var enevældig; i Realiteten laa Magten i det væsentligste hos en kollegial Embedsstyrelse, der svarede til de nuværende Ministerier. De højere kollegiale Embedsmænd var dels adelige Godsejere, dels akademisk uddannede adelige eller borgerlige. Om nogen Art af

Folkerepresentation var der før Stænderinstitutionens Oprettelse ikke Tale.

Imidlertid havde efter Napoleonskrigenes Afslutning Kong Frederik VI i sin Egenskab af Hertug af Holsten, hvilket Hertugdømme i Modsætning til Slesvig var Medlem af det tyske Forbund, afgivet Løfte om ved Lejlighed at indføre raadgivende Stænder. Dette Løfte svarede til det, som de øvrige tyske Forbunds fyrster havde afgivet. Det tyske Folk skulde jo have noget for sin Deltagelse i ”Frihedskrigen”.

Man trak imidlertid i det danske Monarki Sagen ud saalænge som mulig, og først efter den franske Juli-Revolution 1830, der rystede op i Europa, og det saa smaat begyndende slesvig-holstenske Røre mente man ikke længere at kunne holde Sagen hen. Ved Anordningen af 28. Maj 1831 og senere Forordninger af 15. Maj 1834 gav Kongen - som tidligere omtalt - Tilsagn om Oprettelse af raadgivende Provinsialstænderforsamlinger; for Kongeriget Danmarks Vedkommende skulde der være 2 Forsamlinger, henholdsvis for Østifterne og Nørrejylland; desuden 1 Forsamling for Hertugdømmet Slesvig og 1 Forsamling for Hertugdømmet Holsten. I Hertugdømmet Lauenborg herskede en særlig Ordning.

Naar man ikke oprettede en fælles Stænderforsamling for hele Kongeriget, hang dette væsentlig sammen med to Forhold, nemlig dels, at man ikke ønskede, at der i Slesvig-Holsten skulde rejses Krav om en for disse to Hertugdømmer fælles Forsamling, dels, at man mente, at Regeringen vilde staa stærkere overfor Stænderne, naar den ikke skulde bakke med en hele Landet omfattende Forsamling, men derimod med to, som vilde være lettere at haandtere hver for sig. Det var den gamle Grundsætning: Del og hersk!

Forsamlingernes Myndighedsomraade var i Anordningen af 1831 fastslaaet saaledes, at de kun skulde være *raadgivende*, hvorved der ikke ved deres Oprettelse - i hvert Fald formelt set - gjordes noget Skaar i den suveræne Enevoldsmagt i Henhold til Kongeloven af 1665. De fik Løfte om at faa forelagt alle Love og Lovændringer vedrørende Undersaatternes, ”personlige eller Ejendomsrettigheder, Skatterne og de offentlige Byrder”. Ligeledes maatte de indgive Forestillinger til Kongen og Forslag til Love og Indretninger, og kunde fremtidig medvirke til Bestemmelser om Kommunernes Anliggender.

Derimod tilstodes der dem ingen Ret til at blande sig i Statens Finansforvaltning, forsaavidt som Statsbudgettet og Statsregnskabet ikke skulde forelægges dem.

I Realiteten fik Stænderne - som førnævnt - en større Indflydelse end tilsigtet.

Med Hensyn til Valgmaaden gjaldt følgende:

Maren Neergaard var Søster til Adjunkt, senere Sognepræst i Ugilt, Folketingsmand *Peter Neergaard*, der igen var Fader til Statsminister, Dr. phil. *Niels Thomasius Neergaard*.

Slægten Neergaard var i det hele politisk interesseret. Peter og Maren Neergaards Broder, Proprietær *Thomas Neergaard* til ”Momtoft”, og deres Brodersønner, Proprietærene *Adolph og Edvard Neergaard*, var saaledes Rigsdagsmænd i 1850’erne og 1860’erne. Thomas Neergaard var desuden, efter først at have været Suppleant, 1846 valgt som Stænderdeputeret, uden at dette som Følge af Stænderinstitutionens Bortfald ved Juni-Grundloven 1849 havde faaet nogen Betydning. Han var ligeledes Amtsraadsmedlem.

Foruden ”Momtoft” har Hovedgaarden ”Ulstrup” i Hundborg Sogn og ”Dovergaard” i Ydby Sogn været i Slægtens Eje.

Den norrøjydske Stænderforsamling, der skulde sammentræde i det gamle, nu nedbrudte Domhus ved Nordsiden af Domkirken i Viborg (nuværende "Stænderplads"), bestod af 55 Medlemmer; heraf udnævnte Kongen 2 af Præsteskabet, 1 Professor ved Københavns Universitet samt 4 Grundejere; Købstæderne valgte 14; Ejerne af de komplette "Sædegaarde" og andre Hovedgaarde, der havde bevaret deres Hovedgaardsrettigheder, valgte 12 og de øvrige mindre Landejendomsbesiddere 22.

Forholdet for Østifternes Stænderforsamling var noget lignende.

For hvert Medlem valgtes samtidig en Stedfortræder (Suppleant), (den indenfor Distriktet, som havde det næsthøjeste Stemmetail).

Valgene skete umiddelbart og ved Stemme flerhed, og Valgperioden var 6 Aar. Valgret havde Personer, som i Købstæderne ejede en Ejendom med Brandforsikringsværdi 1000 Rigsdaler og i Landdistrikterne 4 Tønder Hartkorn Ager og Eng eller 8 Tønder Hartkorn Skov og Mølleskyld. Var de paagældende Fæstere, forhøjedes disse sidste Tal til henholdsvis 5 og 10 Td.

De valgte traadte alle sammen i *een* Forsamling, saaledes at der ikke stemtes standsvis, og det vil bemærkes, at ingen af de 3 Stænder havde noget absolut Flertal i Forsamlingen. Denne valgte selv sin Præsident og Vicepræsident samt 2 Sekretærer. Kongen repræsenteredes af en dertil udpeget "kongelig Kommissarius", gennem hvem Forhandlingerne mellem Majestæten og Stænderforsamlingen skete. Han havde Ret til at overvære alle Forhandlingerne, dog ikke Afstemningerne.

Forsamlingen kunde nedsætte Komitéer (Udvalg). Foredrag henvendtes til Præsidenten og holdtes

staaende fra Medlemmernes Plads i Salen. Talerne maatte ikke oplæses. De Deputerede fik hver den for Datiden ikke ringe Sum af 4 Rdl. Sølv i Dagpenge (Diæter)³, saalænge Samlingen varede, herunder Rejsen til denne, og en Befordringsgodtgørelse af 1½ Rdl. Sølv for hver Mil, de rejste. Forsamlingen havde iøvrigt Stempelfrihed.

Det ses heraf, at Valgmaaden og Stænderforsamlingens Sættelse efter Datidens Forhold var ret demokratiske.

Det falder vel et Nutidsmenneske i Øjnene, at Haandværker- og Arbejderklassen i Købstæderne samt Husmands- og Landarbejderklassen var helt udelukket fra Valgret; men dette var efter Datidens Forhold en naturlig Ting. Valgretten var saaledes i det hele lige saa udstrakt som Valgretten til det 1814 oprettede norske Storting.

Det første Valg til de 2 kongerigske Stænderforsamlinger fandt Sted i Vinteren 1834-35.

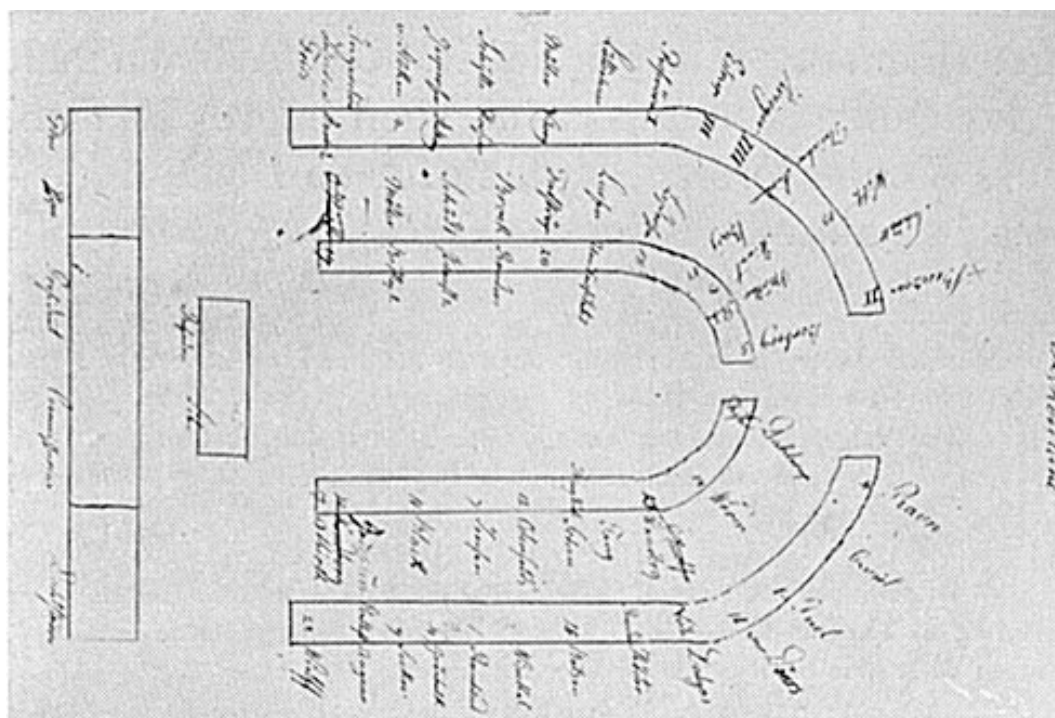
Thisted Amt var, forsaavidt angaar Købstæderne, delt saaledes, at Thisted og Nykøbing Mors sammen med Skive og Nibe udgjorde Købstædernes 8. Kreds.

Med Hensyn til *Sædegaardsejerne* hørte Thisted Amt til Aalborg Stift, som udgjorde Valgkredsen.

For de *mindre Landejendomsbesiddere* - alle valgberettigede paa Landet, der ikke var Ejere af Sædegaarde m. v. - var Thisted Amt delt i 2 Distrikter.

Disse var 4. *Distrikt*, der udgjorde den nordlige Del af Amtet, nemlig Vestre Han Herred, Hillerslev, Hundborg og Hassing Herreder, foruden Skræm og Heltborg Sogne. Valgstederne laa i Vester Torup og Skjoldborg Sogne; desuden

5. *Distrikt*, som udgjorde hele Mors og den sydlige Del af Thy, nemlig Refs Herred undtagen Heltborg Sogn. Valgstederne var Nykøbing Mors og Vestervig. Allerede ved Valget i Oktober 1834 drejede

Den norrøjydske Stænderforsamlings Sal i det gamle Domhus i Viborg under Samlingen 1838. BORBERGS Plads er inderst paa første vennstre Bænk. (Efter Tegning af Stænderdeputeret, Auditor R. Roulund i Viborg Landsarkiv).

a godt ærdige og en 38", er

Valgkampen sig i 5. Distrikt øjensynlig - ligesom ved de senere Valg - om, hvorvidt der skulde vælges en Thybo eller Morsingbo. Thyboen - i dette Tilfælde *Laurids Borberg* - sejrede med 189 af 523 Stemmer, medens Morsingboen, Proprietær *Frederik Juel* til Frøslevgaard, kun fik 171 Stemmer og derfor blev Suppleant. Iøvrigt faldt en Række spredte Stemmer⁴).

De nørrejydske Stænder traadte - som før omtalt - sammen 11. April 1836 i Viborg. Aabningen skete med samme højtidelige Ceremoniel som for Østifternes foregaaende Aar. De Deputerede gik i Optog til Domkirken imellem opstillede Borgervæbningsfolk. Det kongevalgte Medlem af Forsamlingen, Viborg-Bispen *N. Øllgaard*, holdt derefter Prædiken. Derpaa samlede Forsamlingen til Valg af Præsident og Vicepræsident. Om Aftenen

⁴ Følgende Personer indenfor de 3 Stænder repræsenterede Thisted Amt i Stændertiden 1836-48.

KØBSTÆDERNE.

1836. Købmand *Niels Faartoft*, Nykøbtng Mors (1786-1850), valgt med 55 af 114 Stemmer. Suppleant: Overretsprokurator *Christian Nielsen Møller* Viborg, (1786-1856), 37 Stemmer. Da Faartoft efter den første Stænderforsamling trak sig tilbage, nyvalgtes i hans Sted som Deputeret for Forsamlingerne 1838 og 40 Byfoged i Nykøbing Mors og Herredsfoged i Mors Nørre og Søndre Herreder, Justitsraad *Johan Christopher Henrik Rummelhoff* (1788-1858).

Ved Valget 1840 valgtes Apoteker i Thisted *Lars Chr. Dahlerup* (1799-1876) med 87 af 125 Stemmer. Han mødte paa de to Forsamlinger 1842-44, medens *Rommelhoff* blev Suppleant (med 68 Stemmer) og indtraadte i Dahlerups Sted i Forsamlingen 1846.

Ved Valget 1846 valgtes Amtsforvalter i Thisted *Ulrik Christian Frederik Aagaard*, men dette Valg fik paa Grund af Begivenhederne 1848-49 ingen synderlig Betydning.

SÆDEGAARDSEJERNE.

I Samlingen 1836 var af Sædegaardsejere fra Thisted Amt Proprietær *Poul Tøfting* til Tandrup (1767-1847) valgt til Deputeret. Siden havde Thisted Amt ingen derboende Sædegaardsejer som Deputeret.

DE MINDRE LANDEJENDOMSBESIDDERE.

4. Distrikt (Amtets nordlige Del). 1836. Proprietær *Jens Christian Skibsted* til Diernæs (1794-1861) Deputeret (301 af 400 Stemmer). Prokurator *Jens Sørensen* (1787-1851) Suppleant (213 Stemmer). Denne sidste blev, da Skibsted trak sig tilbage, Deputeret i Samlingerne 1838 og 40.

Ved Valget 1840 valgtes Proprietær, Kammerraad *Mads Christian Ravn* til Selbjerggaard (1793-1869) som Deputeret (med 237 af 356 Stemmer) og deltog som saadan i Samlingerne 1842-44-46. Som Suppleant valgtes Proprietær *Thomas Neergaard* til "Momtoft" (Laurids Borbergs Svoger) med 100 Stemmer. Ved Valget 1846 valgtes han til Deputeret, men dette Valg fik - som før nævnt - ingen synderlig Betydning.

5. Distrikt (Mors og Thylands sydlige Del). Her valgtes til Deputeret som meddelt *Laurids Borberg* 1834 og igen 1840 (denne Gang med 266 af 510 Stemmer). Suppleant blev 1834 som fornævnt Proprietær *Fr. Juel*, Frøslevgaard.

Ved Valget 1840 blev Gaardejer og Møller *Peder Christian Østergaard* af Sundby paa Mors (1797-1882) valgt til Suppleant; han indtraadte, da Borberg paa Grund af Sygdom ikke kunde møde i Samlingerne 1844 og 46, som Deputeret i hans Sted i disse Samlinger; dog var ogsaa Østergaard fraværende i længere Tid i Samlingen 1844 paa Grund af hans Hustrus Død.

Ved Valget 1846 valgtes til Deputeret Gaardejer *Christian Søndergaard* af Øster Jølby paa Mors med 379 Stemmer af 604. Borberg fik 283 og blev saaledes kun Suppleant. Endelig vandt Morsingboerne!

holdt den kongelige Kommissarius, den store retslærde *Anders Sandøe Ørsted*, Middag for de Deputerede - og saa begyndte Arbejdet.

Det politiske Liv var jo i sin Barndom, og der var derfor ikke Tale om Dannelse af egentlige politiske Partier, bortset fra, at hver af de Deputerede udtrykkeligt var valgt for at repræsentere visse Samfundsklasser. De paagældende optraadte derfor forsaavidt som Enere, men efterhaanden som Samlingerne skred frem, dannede der sig naturligvis mere bestemte Grupper; de 2 Partier, der i Begyndelsen af vor Forfatnings Tilværelse skulde spille saa stor en Rolle, nemlig de nationalliberale og Bondevennerne, begyndte allerede saa smaat at tage Form.

Den nørrejydske Stænderforsamling havde et mere demokratisk Præg end Østifternes. Godserne i Jylland var ikke saa mange og store, og Forskellen mellem Samfundsklasserne i det hele mindre end paa Øerne.

Iøvrigt virkede en Række betydelige Mænd i de nørrejydske Stænder, hvoraf bl.a. skal nævnes: Oberst *L. F. Brock*, den norskfødte blinde Toldinspektør i Randers og Deputeret for denne Købstad, Højesteretsassessor *P. D. Bruun*, Præsident for Forsamlingen 1842-46, Godsejer *S. A. Fjelstrup*, Sindinggaard, Stiftsprovst *P. T. Hald*, Gaardmand *Ole Kirk*, Ulfborg, Auditør *R. Roulund* til "Store Restrup", Professor, Dr. phil. *Joakim Frederik Schouw*, Forsamlingens Præsident 1836-40, senere Præsident for den grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49 (kongevalgt for Universitetet), Oliemøller, exam. jur. *F. V. Schytte*, Herredsfoged, Justitsraad *J. P. With*, Biskopperne *T. Müller*, Ribe, og *N. Øllgaard*, Viborg (kongevalgt for Præsteskabet).

Naar Borbergs Virksomhed i Stænderne skal skildres, vil det formentlig være mest praktisk at gennemgaa denne efter Tidsfølgen indenfor de forskellige Samlinger, hvad enten han har talt om mere almindelige Emner eller har holdt sig til sin Valgkreds' Interesser; kun det mere væsentlige medtages dog, og derefter vil der til Slutning blive givet en almindelig Karakteristik af hans politiske og samfundsmæssige Synsmaader.

Samlingen 11. April-30. Juli 1836.

22. April foreslog han sammen med 3 andre Deputerede Nedsættelse af en Komité vedrørende *Hestestutterier i Jylland*, da Hesteavlens var af særdeles Vigtighed for Landsdelen, og det var hensigtsmæssigt ved passende Belønninger fra Regeringens Side at opmuntre Beboerne til at tillægge de fortrinligste Dyr.

Paa dette Emne kom han ogsaa ind i Samlingerne 1838 og 1842, jfr. senere.

5. Maj tog han Ordet for Indførelse af *almindelig Værnepligt* og Nedsættelse af en Komité herom. (Værnepligten paahvilede dengang kun Bønder og

Kystboere, men ikke akademisk uddannede Personer og Købstadborgere).

11. Maj stemte han for en Komité om *Brandforsikringsvæsenet* paa Landet, da Landejendommene mange Steder var for højt forsikrede.

19. Maj oplæste han et Forslag om *Klitarbejdet i Jylland*. (Der blev nedsat en Komité herom, som førte til en ny Forordning om Sandflugtens Dæmpning).

24. Maj tog han Ordet imod et Forslag om yderligere *Godtgørelse til Sognefogderne*.

26. Maj og 27.-28. Juli anbefalede han varmt, at der fremskaffedes Midler til Afmærkning af og Fremme af *Sejladsen paa Aggerkanalen*. Han foreslog, at hvis der skulde opføres ”Dyner” og foretages Klitplantning sydfor Agger, burde det udføres for kongelig Regning. Thyboerne, der i Forvejen havde den store Byrde frem for den øvrige Del af Jylland: at vedligeholde Klitarbejdet langs Vesterhavet, burde ikke have Besvær hermed. Hvis der blev Tale om at lukke Kanalen, burde Udgifterne paalægges Beboerne af Egnene langs med Limfjorden, da disse - og ikke alene Thyboerne - havde Interesse heri.

26. Maj oplæste han forskellige *Andragender* fra Personer i Valgkredsen, navnlig fra Prokurator *Callundan*, Nykøbing Mors. De fleste af disse, der omfattede temmelig vidtfavnende Emner, nægtede man at tage under Komitébehandling; dog nedsattes en Komité om *Amtsforvalteres Afskrivningspenge*.

21. Juli værgede han sig imod, at Sædegaardsejerne ej skulde udrede mere end de mindre Landejendomsbesiddere med Hensyn til *Stænderforsamlingens Udgifter*, da Sædegaardsejerne maatte anses for stærkere repræsenterede i Forsamlingen.

28. Juli udtalte han, at hvis flere nye Byer skulde faa *Toldstedsret*, antog han Nykøbing for det mest passende Sted, da hertil var en temmelig betydelig Handel.

Borberg var i denne Samling Medlem af følgende Komitéer:

- 1) Om Forhøjelse af Birkedommerens Godtgørelse af 2 Sk.,
- 2) Hoveriets Afløsning,
- 3) Brandforsikringsvæsenet paa Landet,
- 4) Foranstaltninger ved Aggertangen (Klitvæsenet) samt
- 5) Fyrs Oprettelse paa den jydsk Kyst.

Samlingen 21. Maj-25. August 1838.

2. Juni udtalte Borberg sig imod et Forslag om, at det skulde paalægges Godsejerne at opføre *Tyendehuse*. Hans Tankegang var nærmest den, at disse ”usle Rønner” let vilde blive Tilhold for Tyve og andre uheldige Personer.

9. Juni foreslog han Nedsættelse af en Komité om *skadeligt Vands Afledning*. Dette førte imidlertid ikke

til noget, og Spørgsmaalet blev igen rejst af ham i Samlingen 1840.

Samme Dag foreslog han Ændring i den Byrde, der paahvilede *de ved Postruten boende Personer*, der efter Lovgivningen var pligtige at ledsage og værne Postvognene. Han foreslog, at dette Statshoveri skulde afløses paa den Maade, at der akkorderedes med nogle Mænd om mod Betaling at eskortere Posten om Vinteren, og at Udgifterne skulde udredes af Amtsfonden.

Samme Dag udtalte han sig imod et Forslag om *Indretning af en Havn og en Sejlfærge ved Ottesund*. Han vilde nødig have Udseende af at handle mod sine Vælgeres Interesse, men da Naturforholdene - bl. a. den voldsomme Strøm var til Hinder, ansaa han det for umuligt at gennemføre Forslaget. Derimod vilde det være praktisk, om Færgævæsenet kunde anskaffe endnu en stor Rofærge; under ugunstigt Vejrlig kunde der nemlig under de hidtil værende Forhold samles flere Hundrede Stykker Kvæg, der ventede paa Overfart.

13. Juni understøttede han Tanken om en *Takadresse til Kong Frederik VI* i Anledning af 50 Aars Jubilæet for Stavnsbaandets Ophævelse ved Forordning af 20. Juni 1788. Han vilde gerne medvirke til, ”at Hans Majestæt tilkjendegives Stændernes Taknemlighed for den store Gave, her er Talen om”.

Samme Dag støttede han Forslaget om *Afskaffelse af Præsteoffer*, navnlig ud fra den Betragtning, at Præsten ved denne Ordning var undergivet Befolkningens Vilkaarlighed, der undertiden kunde give sig Udtryk paa stødende Maade.

27. Juni udtalte han sig under Forhandlingen om Jagtforordningen imod Udryddelse af *Ræve* i Egne, hvor der var Skove med Mus og Vildt, medens han dog mente, at de i Thy, hvor saadanne ikke fandtes, gjorde stor Skade, (det har formentlig været ved denne Lejlighed, at Kammerherre *Arenstorff* truede ad ham, jfr. foran). Han mente derimod, at Katte gjorde megen Gavn og ikke burde skydes.

28. Juni og 28. Juli talte han for, at den Dommerne ved Forordning af 4. Marts 1690 tillagte Godtgørelse i Korn (*”Dommerkornet”*) skulde afløses af en fast Afgift pr. Tønde Hartkorn. Dette vilde, naar Afløsningen ikke blev for stor, være en Fordel for Bønderne, der da slap for at føre Kornet maaske lang Vej til Herredsfogden eller Birkedommeren. Blev Afløsningen derimod for stor, maatte man hellere blive ved den gamle Ordning. Det gik ikke an at ”belægge” Bonden yderligere, fremfor alt med kontante Penge; thi han taalte intet mere, end hvad han allerede havde paa sig at udrede.

4. Juli og 11. August deltog han i Forhandlingen om *Vejarbejdet*, som han ikke mente burde stilles i Bero, naar det dreves paa en overkommelig og nyttig Maade.

7. Juli oplæste han et langt Andragende om, at der paa Grund af de overhaandtagende Tyverier paa Landet burde *ansættes folkevalgte Politiaassistenter*. Han hævdede og sikkert med Rette -, at Politimestrene aldeles ikke kunde overkomme at paase Retssikkerhedens Overholdelse, da de almindeligvis ikke var udrustede med Politibetjente, og Sognefogderne paa Grund af deres nære Forhold til Befolkningen ikke var dem til nogen egentlig Nytte.

Forslaget blev imidlertid nedstemt.

9. Juli indbragte han et Andragende om Oprettelse af et Fyr paa *Hanstholm*; der var dengang intet Fyr paa den jyske Vestkyst mellem Skagen og Helgoland. Andragendet førte til Nedsættelse af en Komité i Sagen og til, at der 1843 blev opført et saadant Fyr det første Linsefyr i Danmark.

11. Juli udtalte han sig udførligt og med synlig Sagkundskab om *Journalføringen i danske Skibe*.

30. Juli støttede han under Forhandlingen om at bremse *Smughandelen* den Tanke, at Handelsrettighederne ej - af Frygt for eventuelt Smugleri - burde berøves Vestkystens Indbyggere. Smugleri var paa Grund af Naturforholdene vanskeligt

7.-10. August talte han varmt for, at Kvæg, der af Kongens Foged var udlagt for Amtstueskatter, burde forblive i *Skatterestantens Værge*; denne kunde daarligt undvære det i sin Bedrift, og Staten havde alligevel Tvangsmidler nok overfor ham, om han forsømte eller afhændede det.

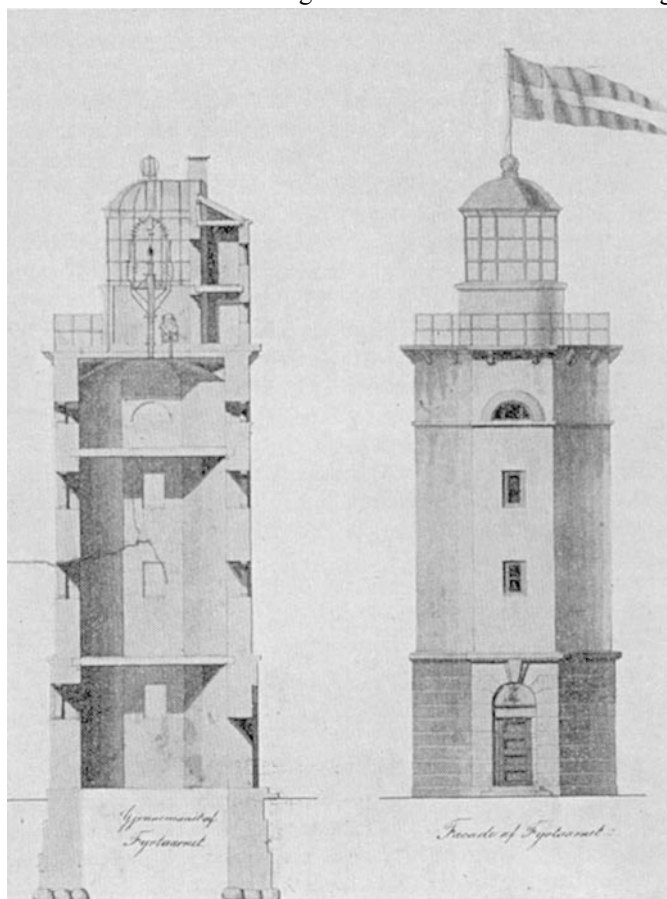
Forslaget forkastedes dog.

13. August udtalte han under en Forhandling om *Rigets Finanser* sin Tillid til, at den økonomiske Tilstand paa Landet var bedret.

20. August foreslog han en skærpet Straf for *Tyveri af Faar*, hvilken Forbyrdelse var meget almindelig i Thy og ofte forbundet med et modbydeligt Dyrplageri, idet Tyven rev Ulden af de levende Faar, saaledes at de stakkels Dyr led meget derved.

21. August kom han - ligesom i Samlingen 1836 - under en fornyet Forhandling om Stutteribesigtigelsen igen ind paa sin kære Tanke om Udsættelse af *Præmier for gode Hopper*, men ikke for Hingste, se ogsaa Samlingen 1842.

24. August modsatte han sig *Ophævelsen af Talloetteriet* ud fra den Betragtning, at Statskassens

*Hanstholm Fyr i 1840'erne.
(Udsnit af en Plantegning i Fyrdirektoratets Arkiv).*

at iværksætte ved Vestkysten, og Handelen dér havde betydelig Værdi.

Indtægt fra Borgerne derved var en af de mest frivillige; ophævedes den, maatte Statskassen

”indemneres” dvs.: faa Erstatning paa anden Maade (Skatter).

11. September understøttede han et Forslag om *Ansættelse af Distriktslæger* rundt om i Landet, da dette vilde sætte Grænse for Kvaksalvere. Han oplyste i den Anledning, at der, bortset fra Thisted, kun boede en enkelt Læge i Thy (i Ydby).

I Samlingen 1838 var han Medlem af følgende Komitéer:

- 1) Om Brandforsikringsvæsenet paa Landet,
- 2) Forebyggelse af Møllers Selvantændelse,
- 3) Forslag om Kobberrigsbanktegn, samt
- 4) Fyr paa Hanstholm.

Samlingen 14. Oktober-19. December 1840.

21. Oktober anbefalede han varmt et Forslag om Indrettelse af en *Navigationsskole (Styrmandseksamen) i Aalborg*.

27. Oktober støttede han et Forslag om, at *Bønderkarle ikke skulde tage fast Tjeneste* efter det 25. Aar og udtalte, at den dagældende Lovgivning herom (Forordning 25. Marts 1791, hvorefter Bønderkarle skulde tage fast Tjeneste indtil det 28. Aar) faktisk ikke brugtes i Thy. Hele denne Lovgivning ”kastede iøvrigt ligesom en Skygge paa Bondestanden, uagtet det var vanskeligt at sige, hvorved den havde forbrudt sin Ret til, lige med andre, at ernære sig, som den bedst vidste og kunde”.

31. Oktober udtalte han af praktiske Grunde sin Betænkelighed ved *videre Undervisning af Landalmuen* efter Konfirmationen.

3. November var han en af de faa, der stemte for Byen *Reykjaviks Optagelse i de danske Købstæders Brandforsikring*, skønt han var klar over, at det næppe vilde være nogen Fordel for Brandforsikringen, da Husene paa Island opførtes af særdeles brændbare Materialer.

7. November foreslog han igen - ligesom i forrige Samling - en Komité's Nedsættelse om *skadeligt Vands Afledning*.

17. November talte han meget varmt om forhøjet *Bjergeløn til Bjergene paa Læsø*, da alle vidste, i hvilken Grad de paagældende satte deres Liv paa Spil for at redde Mennesker.

19. November fremførte han af Hensyn til Naturforholdene sin Betænkelighed ved et *Havneanlæg ved Hirtshals*; han anbefalede dog en nærmere Undersøgelse af Forholdet.

22. November indbragte han i en motiveret Tale et længere Andragende fra dem af *Limfjordens Beboere i Thy, der havde lidt Skade* ved den store Vandflod.

Der nedsattes en Komité herom.

23. November anbefalede han en *Lettelse for Limfjordens vestlige Købstæder* med Hensyn til Havnepenge, som Aalborg krævede af forbisejlende Skibe.

30. November og 4. December udtalte han, at Thisted Amt ikke burde lide under, at Amtet i

Forvejen havde lavet gode *Veje*. Allerede for 34 Aar siden var dette Arbejde begyndt paa Amtmanden, den norskfødte Konferensraad *G. Faye's* Initiativ.

Komitéen foreslog da ogsaa, at Amtet fik en Lempelse i Vejafgiften.

9. December udtalte han, at han uden at lade sig dreje til højre eller venstre vilde stemme for, *at de 2 Stændersforsamlinger forenedes*; derimod vidste han ikke bestemt, hvorvidt der i hans Distrikt var noget ønske om, at Stænderne fik *Skattebevillingsret*; forsaavidt han kunde mærke, skulde han næsten betvivle det.

11.-16. December anbefalede han varmt, at Kvinderne, der dengang endnu kun arvede halvt mod Mændene, skulde faa samme lovmæssige *Arveret* som Mændene; det var ikke tilstrækkeligt, at det tillodes Arveladeren at stille Kvinderne lige med disse; derved vilde let opstaa Familietvist.

15. December anbefalede han det i Bondestanden stærkt nærrede ønske om *fri Brændevinsbrænding* mod, at der lagdes Skat paa Hartkornet.

16.-18. December udtalte han i stærke Ord under Forhandlingerne om Afhændelse af Bøndergods fra Sædegaarde, Stamhuse m. v. sin almindelige *Fordømmelse af Hoveriet*; han fremsatte ønske om, at Regeringen vilde frigøre Bønderne paa Krongodserne, og om Oprettelse af en Laanekasse for Fæstere, hvorved disse lettere skulde kunne erhverve Fæstegodset til Selvejendom. Godsejerne maatte saa gerne beholde Hovedgaardens rettiligheden.

I Samlingen 1840 var Borberg Medlem af følgende Komitéer:

- 1) Om Ændring i Danske Lov 4-5-1 (Skipperes Bodmeribreve),
- 2) Anordning om Landkommunalvæsenet,
- 3) Anordning om Dykkervæsenet, samt
- 4) Bjergelønnen paa Læsø.

Samlingen 12. Oktober-20. December 1842.

13. Oktober stemte han for Indgivelse af en *Takadresse til Kongen* (Christian VIII).

Samme Dag modsatte han sig vederlagsfri *Uddeling af Stændertidenden*. Han oplyste i denne Forbindelse, at i hans Egn forenede de Bønder, som ønskede at læse Tidenden, sig 3-4 om at holde den; de andre vilde næppe læse den.

20. Oktober. Skønt Borberg erklærede at være Husmandsstandens Talsmand, kunde han dog ikke anbefale Privilegier til *Høkerihandel paa Landet*.

21. Oktober. Under Forhandlingen om *Bykonsumtionsskattens* Ophævelse erklærede han, at han i og for sig kunde ønske dette, men var betænkelig derved, da der derved paaførtes Hartkornet en Byrde.

25. Oktober udtalte han, at *Folket var roligt og vel tilfreds ved Statens nuværende Styre*, men at det var en almindelig Tale: at ”Kongen var gammel”, og at dette saa ofte udtalte Ord havde en Betydning og førte mere med sig.

Samme Dag holdt han igen en længere Tale for Stutteribesigtigelsens Vedbliven og Udsættelse af *Premier for gode Avlsheste*, jfr. Samlingerne 1836-1838.

Samme Dag anbefalede han en Komité vedrørende nye Regler om *Sandflugtens Dæmpning*.

27. Oktober tog han Ordet for en Komité om *Forældres og Børns gensidige Forsørgelsespligt*. Under denne Forhandling udtalte han sin Misbilligelse af Sogneforstanderskabernes (Sogneraadenes) Forsøg paa at lokke fattige, der var ved at erhverve Forsørgelsesret i Kommunen, til at opgive deres Bopæl, for at vælte Forsørgelsesbyrden over paa andre Kommuner.

29. Oktober og 24. November anbefalede han Prøvelse af Regler om *Grusgravning til Vejanlæg*, der i og for sig var ønskelige; dog kæmpede han drabeligt for, at der ikke maatte tages Grus til offentlige Veje fra Grusgrave, der laa inde i dyrkede Marker.

5. November anbefalede han med en Bemærkning om, at Bondestanden er Landets Bolværk - Forslaget om Nedsættelse af en Komité om *Ophævelse af Retten til Oprettelse af Len og Stamhuse*, dog uden paa nogen Maade at ville gaa Lensbesiddernes Rettigheder for nær. "Det kunde vist ikke billiges, at det ligefrem skulde ske ved Vold og Magt".

7. November fremsatte han et længere motiveret Andragende om *Forlængelse af Tiden for Fiskeriet i Limfjorden*.

28. November og 7. December modsatte han sig Regeringens Forslag om *Indrettelse af Stænder-Komitéer* - et Fællesudvalg fra de forskellige Stænderforsamlinger.

Han mente, at saadanne ikke vilde bevirke nogen større Enhed mellem de forskellige Statsdele end der allerede var ("og det er desværre vel altfor lidet"); de vilde derimod blive til Skade for Stænderinstitutionen ved at sinke Sagernes Behandling stærkt og medføre flere Udgifter. Han udtalte ved denne Lejlighed sin Ængstelse for hver Gang der var Tale om øgede Udgifter. Han var desuden utilfreds med Forslaget om, at Bønderne i disse Komitéer kun skulde repræsenteres ved 2 Personer. Forholdet mellem Danmark og Hertugdømmerne var næppe saa daarligt; der var ikke i Hertugdømmerne nogen almindelig Modvilje mod Danmark udover i Embedsklassen.

9. December tog han Del i Forhandlingen om *Ladningsdokumenter* for søværts indkomne Varer. Han mente, at Forslaget vilde skade Skibsfart og Handel.

10. December udtalte han vel sin Sympati for nye og bedre *Straffeanstalter*, men hævdede, at det navnlig kom an paa at klassificere Fangerne saaledes, at de virkelige Forbrydere afsondredes fra Fanger, der socialt set ikke frembød nogen større Fare.

13.-15. December anbefalede han, at *Smør- og Kornhandelen paa Landet* frigaves, men derimod - af Hensyn til Tyverier - ikke Handelen med Hestehaar.

16. og 19. December udtalte han sig under Behandlingen om *Arvelovgivning* om Forældres Ret til at hensidde i uskiftet Bo, samt paany stærkt for samme Arveret for Mænd og Kvinder, jfr. Samlingen 1840.

I Samlingen 1842 var han Medlem af følgende Komitéer:

1) Om Ladningsdokumenter for søværts indkomne Varer,

2) Reglement for Nymindegab og Ringkøbingfjords Lodserier, samt

3) Revision af Lovgivningen om Limfjordsfiskeriet.

Naar man betragter Borbergs foran omtalte Virksomhed i Stænderne, vil det ses, at han - efter nogen og forstaaelig Tilbageholdenhed i den første Samling - meget flittigt kaster sig ud i Drøftelsen af en Mængde Forhold baade af almindelig og mere stedlig Natur. Det kan paa Grundlag heraf saa nogenlunde opgøres, hvorledes hans politiske Standpunkt har været til en Række af foreliggende Mærkesager og større Samfundsspørgsmaal.

Han synes - hvad vist ogsaa var Tilfældet med den største Del af Landbefolkningen - *ikke* at ønske nogen Regeringsforandring, d. v. s. at Enevælden skulde afløses af en egentlig fri Forfatning. Han udtaler Tillid til Regeringen og siger udtrykkeligt, at hans Vælgere næppe ønsker, at der tildeles Stænderne Skattebevillingsret. Paa den anden Side ser han, at der efter Kong Christian VIII's Død af Hensyn til Utrygheden overfor Kronprinsen (Frederik VII) sandsynligvis maa indtræde en forfatningspolitisk Ændring.

Han synes tilfreds med Stænderinstitutionen som den er, dog saaledes, at de 2 Stænderforsamlinger forenes. Tanken om en Stænderkomité afvises som en Omsvøbsordning, der vil forsinke Lovsagernes Gang og blot koste flere Udgifter.

I det hele er Borberg absolut "Sparepolitiker" - som saa mange Landbopolitikere. Han siger udtrykkeligt, at saa snart der foreslaas nye Udgifter, opstaar der en Frygt hos ham, og det ses tydeligt ved alle de Reformer, han foreslaar, at han søger at skaffe en Udvej, hvorved disse enten intet kommer til at koste det offentlige eller i hvert Fald saa lidt som muligt.

Han er saaledes mod Lønforhøjelserne til Sognefogderne, hvem han iøvrigt ikke tillægger nogen Værdi som Politi; de Politiassistenter, han foreslaar paa Landet, skal være folkevalgte uden Løn og lokkes af Uniformen og eventuel "Tantième" ved Paagribelse af Forbrydere. Han er derfor ogsaa Tilhænger af at beholde en Indretning som Tallotteriet, fordi Folk her frivilligt spytter i Bøssen, og dettes Ophævelse vil medføre Dækningskatter for den bortfaldende Indtægt til Statskassen.

I det hele varetager han, som naturligt er, stærkt Landbostandens Interesser, og det er paa dette Punkt, at han med størst Energi træder frem.

I hans Taler om Fæstebøndernes Stilling, Hoveriets Ophævelse og Forbud mod Len og Stamhuse mærkes en stærk og velgørende Understrøm af Varme.

Tanken om at frigøre Fæstebønderne saavel fra Fæste som Hoveri, der endnu paa dette Tidspunkt var ret udbredt, har hans store Kærlighed. Samtidig søger han paa alle Maader at værne Bøndernes økonomiske Interesser, navnlig ved at hindre højere Skatter paa Landbruget. Han gør nok Indtryk af her at være en noget eensidig Landborepræsentant, men har paa den anden Side været gennemtrængt af Overbevisningen om, at Bønderne ikke kunde taale flere offentlige Byrder.

Naar han saa varmt tager Ordet for at faa Brændevinsbrændingen paa Landet frigjort, er dette et Synspunkt, der næppe vil tækkes vor Tids Samfundsbetragtninger; men dengang saa man jo sundheds- og ernæringsmæssigt anderledes paa Brændevin end nu, og for Borberg har det sikkert nærmest været et rent økonomisk Spørgsmaal.

Der er noget tiltalende i at se, at en Søn af en af de i Litteraturen og den almindelige Mening saa forkættrede Ridefogder saa varmt taler Smaabøndernes Sag; personlig havde han som Ejer af en stor Proprietærgaard jo ingen Interesse i disse Forholds Ændring. Ogsaa paa andre Punkter viser han en smuk Følelse for de forurettede. Der er megen Varme i hans grundige, gentagne Indlæg for at stille Kvinderne ligesaa gunstigt som Mændene med Hensyn til Arv⁵).

Et andet Omraade, hvor han jævnlig tager Ordet, er Forhandlingerne om Søværnet; han er altid paa Pletten her og udtaler sig med tydelig personlig Erfaring og Sagkundskab. Man kender igen den gamle Sømand fra Kapertiden. Han benyttedes da ogsaa meget af Stænderne i Komitéer, der vedrørte saadanne Forhold, og havde den Triumf, at det var paa hans Initiativ, at Hanstholm store Fyr blev oprettet 1843.

Dette staar altsaa som et varigt Minde om hans Virksomhed i Stænderforsamlingen.

Med Hensyn til Drøftelsen af tekniske Landbrugsforhold, er han derimod - som før omtalt forbavsende tavs, bortset fra hans tidligere nævnte store Interesse for Hesteavl.

Saa vidt om hans almindelige Synspunkter; men han var jo ogsaa Deputeret for en Valgkreds, og dens og Landsdelens Interesser varetog han med Styrke. Allerede i første Samling fik han gennemført en Indstilling til en Forordning om Sandflugtsværnet, der virkelig gennemførtes. Han arbejdede ivrigt for Forbedring af Sejladsforholdene ved Aggertangen, for

⁵ Der fortælles ogsaa det betegnende lille Træk om ham, at han, naar han var paa Bal, havde ondt af "Bænkevarmerne", og derfor bød dem flittigt op.

Fyret paa Hanstholm, for Thisted og Nykøbings økonomiske Tarv, for Erstatning til de vandlidte Beboere ved Limfjordens Bredder, for Forlængelse af Fiskeritiden i Limfjorden, for Lempelse af Vejafgiften for Thisted Amt. Adskilligt af dette gennemførtes ogsaa.

Paa den anden Side er han ikke ræd for at modsætte sig en af Befolkningen ønsket Ændring af Færgefarten ved Ottesund, da han - sikkert med Rette - mente, at Naturforholdene ikke vilde tillade den.

Der gaar i det hele taget igennem hans Taler en behagelig saglig Tone, og man mærker tydeligt det retskafne Træk, at han nødig vil skade nogen, selvom han derved kommer til at lægge Vanskeligheder i Vejen for de Samfundsreformer, han egentlig ønsker.

Selv om der findes visse Ubehjælpsomheder i hans Taler, har man Indtrykket af, at han talte gerne og flydende - "ugenert" som der staar i den nedenfor nævnte "Stændervise" -; i hvert Tilfælde tog han langt tiere Ordet end de andre Repræsentanter for Thy⁶), og blev ret meget benyttet i Komitéerne (Udvalgsarbejdet).

Den af de kendte Deputerede, Stiftsprovst *P. T. Hald* og Herredsfoged, Justitsraad *J. P. With* digtede, noget ondsksfulde "Stændervise" er naturligvis heller ikke blid over for ham. Den giver ham følgende Skudsmaal:

"Lars Borberg taler ugenert
om Faar og Fyr og Fære (Færge),
skönt det er ikke meget værd.
Gud bedre; ak desvære".

Der er imidlertid næppe nogen Anledning til at tage denne Dom synderlig alvorlig. Næsten alle de Deputerede faar et særdeles grovkornet Skudsmaal.

Da den ny landkommunale Ordning, hvorved Amsraad og Sogneraad oprettedes i Medfør af kgl. Anordning af 13. August 1841, traadte i Kraft 1842, valgtes Borberg i de mindre Landejendomsbesidderes Klasse til Medlem af Thisted Amsraad⁷) og sad i Raadet indtil 1851. Jernbane fandtes jo ikke dengang i

⁶ I Thisted Amsavts Nr. 15 for 5. Februar 1842 roser en anonym Indsender med Mærket "B" ham da ogsaa for hans Taler om Lettelser for Thisted Amt i *Vejafgifterne* og tilføjer spydigt, at den anden Deputerede (Ravn) "forblev tavs ved denne som ved andre Leiligheder".

⁷ Thisted Amts første Amsraad valgtes 13. Maj 1842.

Medlemmerne var følgende i de 2 Valgklasser:

A. FOR SÆDEGAARDSEJERE:

1) Kammerraad *Stadel*, Ullerup og Sø.

2) Proprietær *Schou*, Kølbygaard.

Suppleant: Proprietær *Riis*, Blidstrup.

B. FOR DE MINDRE LANDEJENDOMSBESIDDERE:

3) Proprietær *Valeur*, Abildgaard.

4) Stænderdeputeret Borberg i Dover.

5) Forligskommissær *Lychegaard*, Hurupgaard.

6) Proprietær *Neergaard*, Momtoft.

Suppleant: Pastor *Balslev*, Vejerslev.

Thy, saa han red de 4½ Mil ind til Amsraadsmøderne i Thisted og tilbage.

I 1842 var han desuden blevet Medlem af Boddum-Ydby Sogneraad.

Endnu engang maatte han paa sine ældre Dage gaa i Felten - troede han da. Det var under "Slavekrigen" 1848, da det vilde Rygte i Slutningen af Marts gik over alt Jylland, at "Slaverne" (de til Fæstningsarbejde dømte grove Forbrydere) i Rendsborg var brudt ud og hængende for nordpaa⁸). Da tog den 57-aarige Mand Bøssen paa Nakken og drog sammen med sine Naboer ned til Odesund for at hindre Udaadsmændenes Overgang til Thy. Det viste sig jo imidlertid, at det hele var blind Alarm.

I 1850'erne blev Borberg blind, formodentlig paa Grund af en Stærlidelse og maatte saaledes opgive al offentlig Virksomhed. Han levede da i Stilhed paa sin Gaard, Dover Østergaard, hvis Drift han overlod til sine hjemmeværende voksne Børn. Det var selvfølgelig en sørgelig Tilværelse for den gamle blinde Mand, selvom hans Børn søgte at gøre det saa godt for ham som muligt ved Højtlesning og Samtale. Gaa ud alene kunde han ikke paa anden Maade end, at der i Haven var udspændt en Snor, som han kunde følge for dog at røre sig noget paa egen Haand.

83 Aar gammel døde han 14. Marts 1875 paa sin Gaard uden egentlig forudgaaende Sygdom. Oldingen sad i sin Stol, og en af hans Døtre skulde netop til at anrette Maden for ham, da hun hørte et Suk - og Livet var udslukt. Han blev begravet paa Ydby Kirkegaard sammen med sin Familie; paa hans Grav har hans Efterkommere rejst en Mindesten.

Borberg var en slank, middelhøj Mand. Han synes at have været af en alvorlig Natur. Der herskede da ogsaa - efter Datidens Skik - en streng Tugt i Huset, og Børnene maatte f. Eks. sige "De" til deres Forældre.

Det har forekommet Forfatteren, at der har været Grund til nu ved 100-Aarsmindet for de nørrejydske Stænders Oprettelse at drage frem Erindringen om en Mand, der modigt meldte sig, da Landet var i Fare, og heller ikke holdt sig tilbage, da det vaagnende offentlige Liv kaldte paa ham til Arbejde i Stænderforsamling, Amsraad og Sogneraad en Mand, der paa en sympatisk Maade virkede for de smaa i Samfundet og samtidig efter bedste Evne søgte at gavne den Landsdel, hvis Tarv han skulde varetage paa Tinge.

Trykte Kilder:

L. P. Borberg: Stamlavle over Slægten Borberg (1915) med Tillæg (1918). (Heri ogsaa Oplysninger om Slægten Neergaard). Dansk Biografisk Lexikon (1933). *Hans Jensen*: De danske Stænderforsamlinger 1830-48. *Kjeld Jensen*: Nørrejylland's Stændervalg og Stænderdeputerede (Aarbøger for jydsk Topografi og Historie V. Række, I. Bind, Side 475 f. f. (navnlig Side 515-16)). *C. Klitgaard*: "Stændervisen" (Aarbørgernes III Række, 5. Bind, Side 151). *J. P. Trap*: Danmark I. Udgave 1859.

Viborg Stændertidende 1836-42. Thisted Amsavis og Avertissementstidende eller Den nordcimbriske Tilskuer 1831-49. Thisted Amtstidende 1850-59.

Utrykte Kilder:

Søruller for Randers Amts 104. Lægd (Vindblæs Sogn) 1807-22. Viborg Stænders Forhandlingsprotokol 1836-38. Slægtpapirer og Dokumenter. Slægtstraditioner (væsentligst igennem Børnene, Herredsfoged *Laurits Borberg* (1837-1909) og Fru *Nielsine Christine Andersen*, født *Borberg* (1835-1922).

(Historisk Årbog for Thisted amt 1936, side 182-215)

⁸ Borbergs yngste Søn, Laurits, den senere Herredsfoged, var dengang en 10 Aars Dreng. Han var just klavret op paa Dover Østergaards høje Ladetag for at gøre Storkereden i Stand til de længselsfuldt ventede Storke. Da kom en Proprietær *Skibsted* forbi, ridende i Firspring og brølende at fuld Hals: "Rendsborg-Slaverne er brudt ud! Holstebro brænder". Af Rædsel faldt Drengen ned af Taget - uden dog at komme til Skade. Han blev straks sendt som Stafet over til Boddum med Jobsposten!